

УДК 376. 016. 76.353

DOI 10.18372/2786-5487.1.17731

Назаренко Віта,

вчителька трудового навчання

КЗО «Криворізька спеціальна школа «Сузір'я»

Дніпропетровської обласної ради,

м. Кривий Ріг, Україна

vgnazarenko@gmail.com

**ВИКОРИСТАННЯ ЖЕСТОВОЇ МОВИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО
НАВЧАННЯ У 5-10 КЛАСАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ
ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ**

***Анотація.** Висвітлено питання доцільності використання жестової мови під час викладання нового матеріалу на уроках трудового навчання у спеціальній школі для дітей з порушеннями слуху. Висвітлено практичний досвід роботи на посаді вчителя трудового навчання у спеціальній школі.*

***Ключові слова:** трудове навчання, українська жестова мова, кальковане жестове мовлення, дактилологія, учні глухі, учні зі зниженим слухом, спеціальний заклад.*

***Annotation.** The question of the expediency of using sign language during the teaching of new material, in the lessons of arts and crafts in a special school for children with hearing impairments, is highlighted. The practical experience of working as a teacher of arts and crafts education in a special school is highlighted.*

***Key words:** arts and crafts, Ukrainian sign language, tracing sign language, dactylology, deaf students, students with reduced hearing, special institution.*

Вступ. Уроки трудового навчання, ідеї сучасної гуманістичної педагогіки полягають у всілякому підтриманні вроджених прагнень людини до самоактуалізації – розвитку своїх природних здібностей, пошуку сенсу свого

буття і життєтворчості.

Трудове навчання — це не тільки навчальний предмет, який розвиває художньо-естетичний смак у дітей, а й предмет, який, в першу чергу, готує дітей з порушеннями слуху до подальшого життя, до їх соціалізації у суспільстві.

За нашим глибоким переконанням, уроки трудового навчання за визначених організаційно-педагогічних умов, можуть слугувати не лише навчання необхідних трудових навичок, а й розвитку мовлення. Причому безпосередні завдання цих уроків здійснюється успішніше, якщо нечуючі школярі у процесі навчальної роботи вчаться називати засоби праці, трудові дії, операції, пояснювати порядок своїх поступових дій, міркувати тощо.

Мета статті – розкрити використання жестової мови на уроках трудового навчання у 5-10 класах спеціальної школи для дітей з порушеннями слуху.

Виклад основного матеріалу. Проведення уроків трудового навчання і систематичні спостереження, здійснені нами, показали, що для засвоєння необхідного тематичного словника (жестівника) зазвичай використовується незначна частина уроку, коли учні опрацьовують нові терміни. Втім цей прийом повторення за учителем спрямований лише на оволодіння зовнішнім боком усного мовлення, коли при навчанні праці необхідно використовувати цілеспрямовану корекційно-розвиткову роботу щодо активізації словника (жестівника), засвоєння термінологічної лексики, удосконалення лексико-граматичного боку мовлення, зв'язних висловлювань. Така робота, за нашими спостереженнями використовується успішно у молодших класах, досить дієві, а в середніх і старших, коли міжпредметні зв'язки з предметом «Українська жестова мова» - недостатньо враховано [1].

У статті описується практично-орієнтований досвід трудового навчання учнів з порушеннями слуху 5-6 класів, що здійснюється в умовах спеціального закладу освіти – спеціальної школи на основі затверджених програм [2 - 4], враховує типологічні вікові особливості означеної категорії учнів і можливості формування й розвитку мовлення на матеріалі таких уроків.

У зв'язку із застосуванням положень білінгвального навчання учнів з порушеннями слуху [5] під час проведення уроків використовуються всі засоби, доступні дитині з порушеннями слуху, а саме: усне мовлення (зоро- та слухозорове сприймання), письмове, дактильне мовлення, природні жести (УЖМ), так і кальковане жестове мовлення (КЖМ) [6 - 9]. У зв'язку з тим, що предмет «Трудове навчання» має практичну спрямованість та орієнтує дітей на соціалізацію, то всі ці засоби використовуються для глибшого розуміння дитиною матеріалу, самостійного впровадження нею знань, умінь, навичок у житті та розвиток у неї мовлення і збагачення словника (жестівника) [7 - 9].

Наприклад, *засоби, які використовуються на різних етапах уроку:*

1. Організаційний момент (словесна мова (СМ) в усній формі мовлення) - для відпрацювання навичок зчитування з губ).
2. Розмовна хвилинка, налаштування на мовлення (СМ - накопичення, відпрацювання мовного матеріалу, мовленнєвого словника).
3. Актуалізація опорних знань (СМ + українська жестова мова (УЖМ) чи кальковане жестове мовлення (КЖМ)).
4. Мотивація навчальної діяльності (СМ + УЖМ (КЖМ)).
5. Викладення нового матеріалу (СМ + УЖМ (КЖМ)).
6. Практична робота.

Вступний інструктаж - порядок виконання практичної роботи, правила користування інструментами та техніка безпеки (СМ+УЖМ (КЖМ)).

Поточний інструктаж з індивідуальної роботи з дітьми, допомога, консультації (УЖМ).

Заключний інструктаж – закріплення нових знань, аналіз помилок, підсумки діяльності учнів на уроці, оцінювання, підсумок мовленнєвої діяльності, ознайомлення з домашнім завданням (СМ+ УЖМ (КЖМ)).

7. Прибирання робочих місць та майстерні (УЖМ).

Під час роботи над словником (жестівником) - в обов'язковому порядку використовується усне мовлення (письмове, дактильне), жестове для визначення словесної (жестової) одиниці чи словосполучення

(жестосполучення), особливо якщо це нове поняття.

Але практичне вирішення завдань, поставлених перед вчителем, призупиняє низку проблем, які існують в сьогоденних умовах. Зокрема, у зв'язку зі значним скороченням кількості годин з предметно-практичного навчання (ППН) у навчальному плані початкової школи значно зменшується наповнюваність основи, бази для викладання «Трудового навчання» у середніх класах спеціальної школи. Також зменшена кількість годин, які відведені на викладання предмету «Трудове навчання» / «Технології», що в свою чергу також не дає змогу повною мірою закріпити, а той поглибити матеріал початкової школи.

Відсутність міжпредметних зв'язків з предметів ППН/Трудове навчання/Технології та УЖМ, предметного жестівника впливає на якість накопичення дітьми якісного засвоєння, як жестових, так і словесних одиниць, накопичення пасивного і активного свого словника (жестівника).

Адаптація програм для закладів загальної середньої освіти, а не використання програм спеціальної школи нівелює зусилля сурдопедагогів щодо соціалізації дітей з порушеннями слуху. На вирішення всіх цих проблем потрібно звернути більшу увагу та в короткі терміни знайти рішення, щоб у подальшому не виправляти більші помилки.

Висновки. Підсумовуючи сказане, варто якнайшвидше обговорити проблеми, які виникають як під час проведення уроків, так і в подальшому, а саме:

- а) відсутність предметного жестівника з трудового навчання;
- б) недостатність врахування міжпредметних зв'язків з предметів трудового навчання і УЖМ;
- в) наступність накопичення словника (жестівника), починаючи з жестових одиниць початкового навчання, середніх класів, старших класів, коледжу і т.д., з визначенням рівнів предметно-практичне навчання - трудове навчання - технології трудового навчання по спеціальностях.

Список використаних джерел

1. Кульбіда С.В., Біланова О., Іващенко Л.Д. (2022). Модельні програми з «Української жестової мови» у 2022-2023 навчальному році. *Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни: Матеріали науково-практичних серпневих зустрічей 30 серпня 2022 року*. С.22-29. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732081/> (дата звернення: 10.02.2023).

2. Типова освітня програма для 5-10 (11) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами: затверджена наказом Міністерства освіти і науки України № 1317 від 07.12.21 р. URL: <file:///E:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/61b31e1ad1319752519101.pdf> (дата звернення: 10.02.2023).

3. Типова освітня програма спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами затверджена наказом Міністерства освіти і науки України № 627 від 12 червня 2018 р. URL: <file:///E:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/5b1f8c3442f63400366666.pdf> (дата звернення: 10.02.2023).

4. Модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна Т.С, Приходько Ю.М.) / Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Tehnot.osv.gal/Tekhnol.5-6-klas.Khodzytska.ta.in.14.07.pdf> (дата звернення: 10.02.2023).

5. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху. Кульбіда С.В., Чепчина І.І., Адамюк Н.Б., Замша А.В., Зборовська Н.А., Іванюшева Н.В., Лещенко О.М. К. : УТОГ, 2011. – 53 с.

6. Кульбіда С.В. Українська дактилологія : науково-методичний посібник.

К. : Педагогічна думка, 2007. 328 с.

7. Українська жестова мова: жести́вник / Кульбіда С., Чепчина І., Адамюк Н., Іванюшева Н. К. : Педагогічна думка, 2012. 206 с.

8. Сколотова І.І., Давиденко Н.І. Технологія швейного та трикотажного виробництва. *Тлумачний жести́вник технологічної термінології для студентів з порушеннями слуху*. Київ, 2018.

9. Словник жестових мов. URL: <https://www.spreadthesign.com/uk.ua/search/>
(дата звернення: 10.02.2023).